

Του γιοφυριού της Άρτας

Η παραλογή αυτή είναι ένα από τα γνωστότερα και ωραιότερα δημιουργήματα της λαϊκής μούσας και στηρίζεται σε μια μακραίωνη παράδοση, σχετική με τη θεμελίωση μεγάλων έργων. Από τους αρχαίους ακόμα χρόνους υπήρχε η δοξασία ότι, για να στερεωθεί και να προφυλαχθεί από κάθε κίνδυνο ένα κτίσμα, έπρεπε να θυσιαστεί στα θεμέλιά του κάποιο ζωντανό πλάσμα. Το γεφύρι της Άρτας, ένα έργο τόσο δύσκολο και θαυμαστό για την εποχή του, ενέπνευσε το ομώνυμο δημοτικό τραγούδι και πλούτισε την παράδοση με τον δικό του θρύλο. Παραλλαγές του τραγουδιού, που αναφέρονται και σε άλλα γεφύρια ή οικοδομήματα, υπάρχουν όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε όλη την περιοχή των Βαλκανίων. Το κείμενο που ακολουθεί είναι η κερκυραϊκή παραλλαγή Του γιοφυριού της Άρτας, από την έκδοση του Νικόλαου Γ. Πολίτη Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού (1914).

Ο θρήνος των
χτιστάδων για τον
μάταιο κόπο τους

Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες
γιοφύρι-ν-εθεμέλιωναν σ' της Άρτας το ποτάμι. = σύμβολο υπερφυσικών δυνάμεων
Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν.

Μοιριολογούν οι μάστοροι και κλαιν οι μαθητάδες:

- 5 «Αλίμονο στους κόπους μας, κρέμα στις δούλεψές μας,
ολημερίς να χτίζουμε, το βράδυ να γκρεμίζεται!» = άρνηση υποταγής στην ανθρωπιά
Πουλάκι εδιάβη κι έκατσε αντίκρυ στο ποτάμι, νη επινοητικότητα

Η ερμηνεία του
γεγονότος
από το πουλί

10

δεν εκελάηδε σαν πουλί, μηδέ σα χελιδόνι,
παρά εκελάηδε κι έλεγε, ανθρωπινή λαλίτσα:
«Α δε στοιχειώσετε άνθρωπο, γιοφύρι δε στεριώνει·
και μη στοιχειώσετε ορφανό, μη ξένο, μη διαβάτη,
παρά του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα,
πόρχεται αργά τ' αποταχύ* και πάρωρα* το γιόμα».

στοιχειώνω= μετατρέπω κπν
σε υπερφυσικό ον
Χρησμός (μοτίβο)

Το δίλημμα του
πρωτομάστορα και
η πρωτοβουλία
του αηδονιού

15

Τ' άκουσ' ο πρωτομάστορας και του θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει της λυγερής με το πουλί τ' αηδόνι:
Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα,
αργά να πάει και να διαβεί της Άρτας το γιοφύρι.
Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε:

Βασικοί άξονες: φύση - πολιτισμός / προσωπική θυσία - συλλογική ωφέλεια
αγάπη για τη γυναίκα - ευθύνη για το έργο / αθωότητα γυναίκας - δολιότητα μαστόρων

* αποταχύ: νωρίς το πρωί * πάρωρα: πριν από την ώρα

Τριμερής δομή: ισορροπία (διέλευση ποταμού), ανατροπή ισορροπίας (ανθρώπινη επέμβαση), αποκατάσταση ισορροπίας
Αφήγηση σε γ' πρόσωπο - ο αφηγητής δεν συμμετέχει (έμμεσα αισθητός π.χ. αναφώνηση + διάλογοι-θεατρικότητα)

ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ Δημοτικό

Σκηνικό ρεαλιστικό (φαινομενικά) που γίνεται συμβατικό και εξωπραγματικό (μαγικά στοιχεία)

			Η παρακλή του πουλιού! Εξέλιξη της δράσης
20	«Γοργά ντύσου, γοργά άλλαξε, γοργά να πας το γιόμα, γοργά να πας και να διαβείς της Άρτας το γιοφύρι».		
Η παραπλάνηση της ανυποψίαστης γυναίκας	Να τηνε κι εξανάφανεν* από την άσπρη στράτα. Την είδ' ο πρωτομάστορας, ραγίζεται η καρδιά του. Πόνος Από μακριά τους χαιρετά κι από κοντά τους λέει: «Γεια σας, χαρά σας, μάστοροι και σεις οι μαθητάδες, 25 μα τι έχει ο πρωτομάστορας κι είναι βαργωμισμένος* – Το δαχτυλίδι τόπεσε στην πρώτη την καμάρα, και ποιος να μπει και ποιος να βγει το δαχτυλίδι νά 'βρει; – Μάστορα, μην πικραίνεσαι κι εγώ να πά' σ' το φέρω, εγώ να μπω, κι εγώ να βγω, το δαχτυλίδι νά βρω».	Τέχνασμα σημαδιακό Εύρημα πειστικό	
30	Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στη μέση επήγε· «Τράβα, καλέ μ', τον άλυσσο, τράβα την αλυσίδα, <u>τι όλον τον κόσμο ανάγειρα και τίποτε δεν ήβρα».</u> Ένας πιχάει* με το μυστρί,* κι άλλος με τον ασβέστη, παίρνει κι ο πρωτομάστορας και ρίχνει μέγα λίθο. αποφασιστικότητα 35 «Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στο ριζικό* μας! εξέγερση στην μοίρα Τρεις αδερφάδες είμαστε, κι οι τρεις κακογραμμένες, η μια 'χτισε το Δούναβη, κι η άλλη τον Αφράτη,* κι εγώ η πλιο στερνότερη* της Άρτας το γιοφύρι. Ως τρέμει το καρυόφυλλο,* να τρέμει το γιοφύρι, 40 <u>κι ως πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες.</u> – Κόρη, το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε, πόχεις μονάκριβο αδερφό, μη λάχει* και περάσει». Η μετατροπή της κατάρας σε ευχή Κι αυτή το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δίνει. «Αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρι, 45 <u>κι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες,</u> <u>τι έχω αδερφό στην ξενιτιά, μη λάχει και περάσει».</u>	Από την κατάρα στην νέα κατάρα (ευχή) - αδερφική αγάπη (αρχ. τραγωδία)	

Ν. Γ. Πολίτη, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού

Η οικογένεια ισχυρό στοιχείο: το συλλογικό διασώζεται από το ατομικό

* εξανάφανεν: φάνηκε να έρχεται * βαργωμισμένος: στενοχωρημένος, δύσθυμος * πιχάει: μυστρίζει τη λάσπη, σοβατίζει * μυστρί (μύστρον, μυστρίον): το τριγωνοειδές εργαλείο των κτιστών * ριζικό: μοίρα, πεπρωμένο * Αφράτης: Ευφράτης * η πλιο στερνότερη: η πιο μικρή * καρυόφυλλο: το φύλλο της καρυδιάς * μη λάχει: μην τύχει

Εκφραστικά μέσα: αρχή ισομετρίας, τριμερές σχήμα κλιμάκωσης, μεταφορικές εκφράσεις, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, μετωνυμίες, σχήμα επαναφοράς]

Ιαμβικός 15σύλλαβος, παροξύτονος

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1 Διακρίνετε τις ενότητες του ποιήματος και δώστε έναν τίτλο για την καθεμιά.
- 2 Πώς δηλώνεται η δυσκολία της θεμελίωσης του γεφυριού και με ποιον τρόπο προβλέπεται να πραγματοποιηθεί το έργο;
- 3 Ποιος είναι ο ρόλος του πουλιού στην εξέλιξη της αφήγησης;
- 4 Ποιο επίρρημα χρησιμοποιεί στην παραγγελία του ο πρωτομάστορας και ποιο ο φτερωτός αγγελιαφόρος του μηνύματος; Τι δείχνει η επιλογή του επιρρήματος στην πρώτη περίπτωση και τι στη δεύτερη;
- 5 Πώς αντιδρά η γυναίκα του πρωτομάστορα στην απρόσμενη δοκιμασία της, και ποια είναι τα συναισθήματά της για τον σύζυγό της;
- 6 Ποια στοιχεία αυτού του τραγουδιού αποδεικνύουν ότι ανήκει στο είδος των παραλογών;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αναζητήστε βιβλιογραφικά στοιχεία και βρείτε πληροφορίες για την κατασκευή των πέτρινων γεφυριών στην Ελλάδα. Επισκεφθείτε, αν μπορείτε, μια περιοχή με ένα τέτοιο γεφύρι.

Σε συνεργασία με τους καθηγητές της Γεωγραφίας και της Τεχνολογίας, οργανώστε ερευνητικές ομάδες, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων για την τοποθεσία, τη λειτουργία και την ευρύτερη σημασία των γεφυριών, τόσο στην παλιά όσο και στη σύγχρονη εποχή της μεγάλης τεχνολογικής ανάπτυξης.

Το γεφύρι της Άστρας (φωτ. Γ. Ντουνιάς)